

สัมมาทิฐิ เป็นชื่อของปัญญา	ปัญญาในทฤษฎี ปัญญาพละ ธรรมวิจยสัมโพชฌงค์ สัมมาทิฐิ อโมหะ
อโมหะ	ธรรมที่ทำให้ผลธรรมเกิดขึ้น เจริญขึ้น ทำให้ผลธรรมตั้งมั่น ในอารมณ์ที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นเหตุให้กุศลธรรมทั้งหลายเกิดขึ้น เจริญไพบลูย์ยิ่งขึ้นไป
สัมมาทิฐิ	ความเห็นที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เช่นกัมมัธสกาสัมมาทิฐิ ทฤษฎีธรรม การทำความเห็นให้ตรง
ปัญญาในทฤษฎี	ความเป็นใหญ่ในหน้าที่ของตน โดยไม่ก้าวก่ายสภาวะธรรมอื่นๆ
อนัญญาตัญญูสามิตินทฤษฎี	หมายถึงปัญญาในโสดาปัตติมรรค เป็นสภาวะที่รู้อรียสัจและมีนิพพานเป็นอารมณ์เป็นครั้งแรก
อัญญาในทฤษฎี	หมายถึงปัญญาที่ในมรรคเบื้องบน
อัญญาตาวิทฤษฎี	หมายถึงปัญญาในอรหัตตผล

ลักษณะที่จตุกะของปัญญา

ลักษณะของปัญญา	มีการรู้แจ้งแทงตลอดตามความเป็นจริงเป็นลักษณะปัญญาเข้าไปรู้สมมุติสัจจะ และปรมาตสัจจะ
กิจของปัญญา	ปัญญาเกิดขึ้น กำจัดความมืดบอด ความไม่รู้ทั้งหลายที่ปกปิดอวิชชาปกปิดสภาวะธรรม ทำให้ไม่รู้แจ้งไม่เห็นความจริง
อาการปรากฏของปัญญา	มีความไม่หลงในอารมณ์เป็นอาการปรากฏ
เหตุใกล้ของปัญญา	ปัญญาทสภวีย์ ติเหตุกปฏิสนธิ สมาธิ (สมาธิเป็นเหตุใกล้ของวิปัสสนาญาณ)
	ปัญญาเมื่อเกิดขึ้น ย่อมรู้ทั่วถึงธรรม รู้ว่าเป็นกุศล นี่เป็นอกุศล ควรเสพหรือไม่ควรเสพ เหมือนแพทย์ที่ฉลาดรู้ใกล้ที่เป็นที่สัปปายะหรือไม่สัปปายะแก่คนไข้

ทำไมสติกับปัญญาจึงทำหน้าที่เหมือนกัน การรู้ชัดกุศลอกุศลเป็นหน้าที่ของสติหรือปัญญากันแน่

อันที่จริงแล้ว สติที่จะไปรู้ชัดกุศลอกุศลได้
จะไปกำหนดสติปัฏฐาน สัมมปธานเป็นต้นได้ ปัญญาเป็น
ผู้บอก ปัญญาเป็นผู้ชำระ เป็นผู้ส่องแสงสว่าง

สติอาศัยที่ปัญญาเคยบอกไว้ เวลาไปเกิด ในญาณวิปยุตต์
จึงสามารถกำหนดหมายได้ชัด

สติที่เกิดร่วมกับปัญญามีพลัง มีกำลังที่ได้เรียนรู้จาก
ปัญญา เมื่อเวลาที่ปัญญาไม่ได้เกิดร่วม สติยังมี
อานุภาพอยู่ เพราะถูกปัญญานั้นแหละเป็นผู้จัดการให้

การรู้อย่างสัญชาตญาณ การรู้อย่างวิญญานรู้ การรู้อย่างปัญญา รู้ ต่างกันหรือไม่อย่างไร

สัญชาตญาณ

การรู้จำ

อุปมาเหมือนเด็กน้อยรู้เงิน รู้หาปลณะ
เด็กน้อยไม่รู้ว่าเงินนี้เอาไปใช้ประโยชน์ได้ ไม่รู้ว่าเงินมีราคาเท่าไร

วิญญานรู้

การรู้แจ้งอารมณ์

เหมือนชาวบ้านรู้ว่าเงินเอาไปใช้ประโยชน์อะไร มีมูลค่าเท่าไรได้

ปัญญา

การรู้ชัด รู้ทั่ว รู้โดยประการต่างๆ

รู้รายละเอียดว่าเงินมีส่วนประกอบทองแดงเท่าไร มีแร่ธาตุส่วน
ผสมอะไรเหมือนคนที่ทำหน้าที่เป็นพนักงานทำเหรียญกษาปณ์
เป็นต้น

จิตหรือวิญญานสามารถรู้ไตรลักษณ์ได้หรือไม่

เข้าไปเห็นความไม่เที่ยง เป็นทุกข์เป็นอนัตตาได้หรือไม่

จิตรู้ไตรลักษณ์ได้ในฐานะที่จิตนั้นมีปัญญาเข้าไปประกอบ

เมื่อปัญญาเข้าไปรู้ความไม่เที่ยง เป็นทุกข์เป็นอนัตตา จิตจึงพลอยฉลาดขึ้นมา
ด้วย แต่ถ้าจิตอื่นๆที่ยังไม่ได้มีปัญญาจะยังรับรู้ไตรลักษณ์ไม่ได้

จิตเห็นไตรลักษณ์ก็สอดคล้องไปตามปัญญาเท่านั้น ยังไม่สามารถแทงตลอดไตรลักษณ์ได้

ทำไมบางแห่งบางที่ท่านเอาเงินตามยปัญญาขึ้นก่อนสุดตมยปัญญา

ญาณวิภังค์ ท่านจัดปัญญาไว้ ๓ ชนิด

คือเงินตามยปัญญา สุดตมยปัญญา ภาวนามยปัญญา

พระพุทธเจ้า ในชาติสุดท้ายตอนเป็นพระโพธิสัตว์ พระปัจเจกพุทธเจ้า

ในชาติที่จะบรรลุธรรม

บุคคลทั้ง ๒ ไม่ได้อาศัยสุดตะในการบรรลุธรรม เพราะท่านเหล่านี้

ไม่ใช่สาวก ท่านต้องคิดเองมนสิการเองจนเกิดความรู้ความเข้าใจจน

เป็นเงินตามยปัญญา (ปัญญาสำเร็จด้วยความคิด)

ในวิปัสสนาญาณ ๑๐ พระโพธิสัตว์ซึ่งบำเพ็ญบารมีมา สามารถได้วิปัสสนาญาณจนถึงไหน

นัยยะที่ ๑ ถึง ปฏิสังขชาญาณ

นัยยะที่ ๒ ถึง สังขารุปกชาญาณ

ถ้าได้รับมรรคญาณจะเป็นพระอริยบุคคล ต้องปรินิพพาน ไม่สามารถเป็น

พระพุทธเจ้าได้ ปัญญาที่เข้าไปวิจัยแยกแยะคิดพิจารณาจนเป็นปัจฉัยเกื้อหนุน

ต่อภาวนามยปัญญาได้ ปัญญาระดับนี้เป็นเงินตามยปัญญา

ปัญญาที่ไม่สามารถรู้เห็นได้ด้วยตนเอง คิดได้ด้วยตนเอง อาศัยรู้จากผู้อื่น

นี้เรียกว่าสุดตมยปัญญา

ปัญญา ๓ กลุ่ม

ทานมยปัญญา ศีลมยปัญญา ภวานามยปัญญา

ทานมยปัญญา	ทานสำเร็จด้วยปัญญา จัดเป็นทานมยปัญญา ได้แก่เจตนา ทาน ก่อนถวาย ขณะถวาย และหลังถวาย ที่ประกอบไปด้วย เจตนาและปัญญา
	หากฟังจนรู้และเข้าใจ สามารถให้ทานที่เป็นไปกับปัญญาได้ อย่างนี้เป็นสุดตมยปัญญา
	หากวิเคราะห์ได้ลึก ละเอียดถี่ถ้วน ปราณีตวิจิตรบรรจงมากกว่าที่ได้ฟังมา นี่เป็นทานมยปัญญาที่เป็นจันทมยปัญญา
	ถ้าทานนั้นนำมาระลึกต่อเนื่องจนยังปราโมทย์ปีติปีสัสติตั้งขึ้น สงบนิรวลได้ นี่เป็นทานมยปัญญาที่เป็นภวานามยปัญญา
	หากเห็นความจริงในการให้ทาน วิจัยแยกแยะเห็นชั้นธ๕ เป็นผู้ให้ ทาน ชั้นธ๕ เป็นผู้รับทาน เข้าใจแยกแยะองค์ประกอบของคุณได้ นี่เป็นทานมยปัญญาที่เป็นภวานามยปัญญา ที่เป็นวิปัสสนาญาณด้วย
ศีลมยปัญญา	เวลาสมาทานศีล เจตนา ก่อนสมาทาน ขณะสมาทาน หลังสมาทาน เข้าใจดีจากการฟังเป็นสุดตมยปัญญา คิดพิจารณาใคร่ครวญต่อเป็นจันทมยปัญญา เช่นเห็นอ โลกะเป็นประธาน เห็นทรัพย์ของผู้อื่นแล้วมีความไม่โลภ มาตรวจสอบ ใคร่ครวญศีลของตนที่มีอ โลกะเป็นประธาน เห็นเจตนาด้วย เห็นศรัทธาด้วย แต่ความไม่โลภเด่น การเข้าใจเจาะเชิงลึกละเอียด แบบนี้คือจันทมยปัญญาระดับศีล

ทำเจตนาให้เกิด ศรัทธาเกิดขึ้น กุศลจิตตูปบาท โสรัจจะ ความสงบจากบาป มนสิการตัวไหนก็ทำให้เกิดขึ้นได้ติดต่อและต่อเนื่อง ทำให้เจริญมากยิ่งขึ้น จนอวิปปฏิสาร ปราโมทย์ ปีติ ปีสัสติ สมาธิตั้งขึ้น นี่เป็นภวานามยปัญญา เป็นศีลภาวนาได้ จิตตภาวนา ปัญญาภาวนา

จินตกรวี	สิ่งใดเรื่องใดก็ตามที่สามารถคิดได้ รู้ได้ด้วยตนเองเป็นจินตกรวี พวกนักคิดนักเขียน
สุดตกรวี	สิ่งใดเรื่องใดก็ตามที่ไม่สามารถคิดได้ด้วยตนเอง ต้องฟังมา จากคนอื่น เป็นสุดตกรวี
อึดตกรวี	ไม่สามารถคิดได้ด้วยตนเองและไม่ได้ฟังจากคนอื่น ถือเอา ตามที่เคยรู้ กระทำขึ้นมาได้
ปฏิกษณกรวี	ไม่ได้คิด ไม่ได้ฟังจากผู้อื่น ไม่ได้มีแบบอย่าง สามารถกระทำได้ที่ เห็นสถานการณ์ใดๆ แล้วทำให้เกิดขึ้นได้ทันทีทันต่อสถานการณ์
	พระพุทธเจ้าและพระสาวกของพระพุทธเจ้าที่มีปฏิกษณ เมื่อคน โกลัซิดเกิดกิเลส จะสามารถดึงให้ผู้นั้นออกจากกิเลสบาป อกุศลได้ทันที

ปัญญาเป็นปรมาัตถธรรม

	ปัญญาเป็นปรมาัตถธรรม เป็นสภาวะธรรม เป็นเจตนาเจตสิก ธรรมอย่างเดียวแต่มีชื่อหลายอย่าง เพราะสามารถรู้ริยสังขารทั้ง ๔ โดยประเภทนั้นๆ ได้จึงชื่อว่า ปัญญา คือสามารถรู้แจ้งแทงตลอดทุกข์ ทุกขสมุทัย ทุกขนิโรธ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา หรือรู้ลักษณะทั้ง ๓ ของทุกขสังขะ สมุทัยสังขะ นิโรธสังขะและ มรรคสังขะ ทุกข์ มีไตรลักษณ์ครบ สมุทัย มีไตรลักษณ์ครบ มรรค มีไตรลักษณ์ครบ นิโรธ เป็นนิจจัง สุขัง อนัตตา นิพพานไม่ตกอยู่ในกฎไตรลักษณ์
ทำไมนิพพานจึงเที่ยง	นิพพานมีอยู่จริง เพราะนิพพานไม่มีการเกิด จึงไม่มี การแก่ ไม่มีการเจ็บ และไม่มีการตาย สันติลักษณะที่สงบจากกิเลสและรูปนามชั้น ๕ สิ่งที่มีอยู่ในนิพพาน ไม่มีอยู่ในโลกนี้ สิ่งที่มีอยู่ในโลกนี้ ไม่มีอยู่ในนิพพาน นิพพานไม่ได้อยู่ในตัวเรา เพราะนิพพานไม่มีชั้น ๕

ปัญญากำจัดความมืด เมื่อมาประกอบกับจิตแล้วทำให้สว่าง โลง

นตฺถิ ปญฺญาสมา อภา
แสงสว่างเสมอด้วยปัญญาไม่มี

ปัญญา เวลาแห่งตลอดสภาวะแล้วเหมือนการแทงไม่ผิดพลาด เหมือนลูกศร
ที่นายขมังธนูผู้ฉลาดยิงได้ตรงเป้า

ปัญญาเหมือนการจุดประทีป มีการไม่หลงเป็นอาการปรากฏ
เหมือนการชี้ทางแก่ผู้หลงทาง

สุข โสมนัส เป็นเหตุ ไกลของสมาธิ เมื่อเจอสถานการณ์คับขันทั้งหลาย
หากมีพลังความเชื่อมั่น ความกล้าหาญ สติกำกับอยู่ ตอนนั้นตั้งข้อมุลมา สุข
โสมนัสจะเกิด พอสุข โสมนัสเกิด จิตจะตั้งมั่น ปัญญาได้ฐานที่ยืน ปัญญา ก็จะเข้า
มาทำกิจเจาะทะลุทะลวง ถ้าจิตไม่ตั้งมั่นแล้วปัญญาจะไม่มา โดยเฉพาะปัญญา
ระดับวิปัสสนาปัญญา

ปัญหาในสภาวะลักษณะแยกแยะในการรู้ในการเห็น

เช่นการรับประทานอาหาร

อาหารนี้แสดงแก่โรคหรือไม่แสดงแก่โรค เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม การกำหนดประโยชน์เกิดขึ้นว่าเป็นประโยชน์หรือไม่เป็นประโยชน์

อาหารนี้แม้เป็นประโยชน์ต่อร่างกายแต่สัปปายะหรือไม่สัปปายะ เลยเวลา รับประทานอาหารหรือยัง หรืออาหารเป็นประโยชน์แต่ไม่เคียวให้ละเอียด เรียกว่าไม่สัปปายะเช่นเดียวกัน
รู้ว่าจักบริโภคจักเคียวอย่างไรให้สารอาหารแผ่ซึมซาบในร่างกายแล้วจะเป็นประโยชน์มากที่สุด

ในการที่จะเคียวนั้น ปัญหาที่เป็นไปในด้านญาณสังวร ปัจจยสันนิสสิตศีล ที่พิจารณาเห็นด้วยความเป็นธาตุ หรือสดีสังวรที่ไปปิดไม่ให้บาป ไม่ให้ความกำหนดชัดเคืองเกิดขึ้น กรณีอย่างนี้คือไม่ทั้งก็มีมฐานขณะ ที่เคียว ละเอียดมากกว่านั้นยังแยกแยะอีกว่าจิตที่คิดจะเคียวนั้นเป็นกุศลหรืออกุศล อาการเคียวที่พันบนพันล่างทำกิจต่างสากต่างครก ลันเหมือนทัพี คอยกวาด ไปเห็นอาการของรูปธรรมและนามธรรมที่กำลังทำกิจสัมพันธ์ แก่กัน สัตว์บุคคลอิตตาตัวตนไม่มี

การเห็นที่ชั้นตอนของปัญหาเข้าไปเจาะทะลุทะลวงแบบนี้เรียกว่าปัญหาทำ กิจจริงๆ ไม่ใช่สัตว์บุคคลกำลังทำกิจ

คำถาม เราจะมีวิธีตรวจสอบอย่างไรว่านี่คือปัญญาไม่ใช่ทวิฏฐิ

การที่เราจะรู้ว่าสภาวะธรรมที่เกิดขึ้นเป็นปัญญาไม่ใช่ทวิฏฐิ เกิดจากการที่เราได้ข้อมูลมาดี ฝึกมาดี จะเป็นปัจจัย ทำให้เราแยกแยะได้

เช่นซื้อเสื้อ เพราะสวยดี นี่เป็นตัณหา ใส่แล้วเรารู้ดีเป็น ทวิฏฐิมานะ ปัญญาจะไม่เป็นแบบนี้ ปัญญาจะพิจารณาว่าเป็นประโยชน์หรือไม่เป็นประโยชน์ เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม

ประโยชน์ที่แท้จริง คือสติที่เกิดขึ้น ปัญญาที่เกิดขึ้น ความรู้ความเข้าใจที่เกิดขึ้น ความเพียรที่สร้างสรร ใส่เสื้อผ้านี้แล้วยังความสะอาดเกรงกลัวต่อบาปได้ดี ใส่แล้วกุศลจิตเกิดสะดวกคล่องแคล่ว การบำเพ็ญ ทานศีลภาวนารู้สึกซัด โปรง โลงเบา

พิจารณาว่า เสื้อนี้ก็ไม่ว่าอยู่ในกาย กายนี้ก็ไม่ว่าเสื้อ หับอยู่ ต่างฝ่ายต่างไม่รู้ซึ่งกันและกัน ใส่เพื่อปิดไม่ให้ เกิดความสะอาด กายนี้ไม่งาม กายนี้ไม่สะอาด เมื่อผ้า มาถูกกายผ้าก็เหม็นไปด้วย

สังเกตได้ว่าเวลาปัญญาเกิดขึ้น พฤติกรรมถูกชำระ เห็นศีลที่เกิดขึ้นทาง กายกรรมวจีกรรมได้ ปัญญาชำระจิตให้เข้าถึงความสงบได้ ปัญญาจะทะลุเห็นความจริงของสิ่งที่กำลังสัมพันธ์เกี่ยวข้องได้เป็นต้น

ปัญญารู้ในสิ่งที่เป็นจริงได้ ปัญญาเมื่อเกิดขึ้นมาแล้วเกิดร่วมกับสติได้